
Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

ANGELOU, MAYA

Știu de ce cântă pasărea din colivie / Maya Angelou ; trad.
din lb. engleză: Justina Bandol. - București : Bookzone, 2026

ISBN 978-630-305-665-4

I. Bandol, Justina (trad.)

821.111

Redactor: **Ana-Maria Niculae**
Grafician copertă: **Alexandru Coțofană**
Tehnoredactor: **Anca Marisac**

I KNOW WHY THE CAGED BIRD SINGS

Copyright © 1969 by Maya Angelou

Copyright renewed © 1997 by Maya Angelou

Reading group guide copyright © 2009 by Random House, Inc.

Foreword copyright © 2015 by Oprah Winfrey

No part of this book may be used or reproduced in any manner for the purpose of training artificial intelligence technologies or systems. This work is reserved from text and data mining (Article 4(3) Directive (EU) 2019/790).

This edition published by arrangement with Random House, an imprint and division of Penguin Random House LLC.

All rights reserved.

© Bookzone 2026, pentru prezenta ediție
Toate drepturile rezervate pentru limba română.
Nicio parte a acestei lucrări nu poate fi stocată
sau reprodușă fără acordul editurii.

Editura Bookzone

Șoseaua Berceni nr. 104, sector 4, București

Comenzi și informații:

Telefon: 031-433.50.68

E-mail: office@bookzone.ro

www.bookzone.ro

Maya Angelou
**Știu de ce
cântă pasărea
din colivie**

Traducere din limba engleză și note de Justina Bandol

Bookzone
BUCUREȘTI, 2026

CUVÂNT-ÎNAINTE

Aveam doar cincisprezece ani când am descoperit *Știu de ce cântă pasărea din colivie*¹. A fost o revelație. Eram cititoare împătimită încă din clasa a treia și totuși dădeam prima oară peste o poveste care vorbea în sfârșit sufletului meu *adevărat*. Am fost copleșită de admirație. Cum putea autoarea aceasta, Maya Angelou, să aibă aceleași experiențe de viață, aceleași sentimente, nevoi și fel de a înțelege lucrurile ca o fată săracă de culoare din Mississippi – ca mine?

Am fost uluită de la primele pagini:

Ce vă uitați așa la mine?

Eu n-am venit să stau...

Doar să vă spun că-i Sfântul Paște, asta-i tot ce vreau.

Eu eram fata care recita poezioare de Paște – și, bineînțeles, de Crăciun. Fata căreia-i plăcea să citească. Fata crescută de o bunică din Sud. Fata care fusese violată la nouă ani și care refuzase să spună ce se întâmplase. Înțelegeam de ce Maya Angelou nu vorbise ani de zile.

Rezonam cu fiecare cuvânt al ei.

¹ Titlul cărții este o parte dintr-un vers din *Sympathy* („Compașiune”), o cunoscută poezie de Paul Laurence Dunbar (1872-1906), scriitor american de culoare. Întreaga poezie este interpretată azi ca o condamnare a sclaviei.

Fiecare pagină dădea la iveală intuiții și emoții pe care nu fusesem niciodată în stare să le formulez. Mi-am spus: „Iată o femeie care mă cunoaște, care mă înțelege.” Știu de ce cântă pasărea din colivie a devenit talismanul meu. În adolescență am încercat să-i conving pe toți cei pe care-i cunoșteam s-o citească. Autoarea era acum scriitorul meu preferat, un om pe care-l idolatrizam de la distanță.

După mai bine de zece ani, am avut ocazia, ca tânără reporteriță la Baltimore, s-o intervievez pe Maya Angelou după prelegerea pe care o ținuse la o universitate locală și am știut atunci că e mâna Providenței.

— Vă promit, am insistat. Vă promit că, dacă-mi dați voie să vă pun câteva întrebări, nu vă răpesc mai mult de cinci minute.

M-am ținut de cuvânt și la 4.58 i-am spus cameramanului:

— Gata.

Moment în care Maya Angelou a întors capul, l-a înclinat ușor într-o parte și, cu o sclipire în ochi, mi-a zâmbit și m-a întrebat:

— Cine ești, draga mea?

Am devenit mai întâi prietene, apoi, practic, surori. Când, în cele din urmă, mi-a spus că sunt fiica ei, am știut că-mi găsisem locul pe lume.

Stând la masa ei din bucătărie, în casa de pe Valley Road din Winston-Salem, Carolina de Nord, ascultând-o cum citește poezie – poeziile copilăriei mele, Paul Laurence Dunbar, „Copilaș brun cu ochi scânteiecioși”² –, acesta era locul în care-mi plăcea cel

² *Little brown baby wif spa'klin' eyes* – Dunbar scrie în dialectul negrilor americani. În toată cartea, am redat, în măsura posibilului, acest dialect (el însuși cu numeroase varietăți geografice, sociale, generaționale) prin formulări neliterare în limba română, dar ele trebuie înțelese nu atât ca

mai mult să mă aflu: la masa din bucătărie sau așezată la picioarele ei, rezemată în poala ei, răsând tare din toată inima. Sorbind toată cunoașterea, toată învățătura pe care o avea de dat altora – harul, dragostea, totul absolut. Inima mi-era plină când eram cu ea. Rareori am avut vreo discuție telefonică la care să nu iau notițe. Întotdeauna educa. „Când înveți ceva, învață-i pe alții!”, spunea adesea. „Când primești, dăruiește!” Am fost o elevă sârguincioasă și am învățat de la ea până în clipa ultimei noastre conversații, în duminica dinainte să moară. „Sunt om”, spunea mereu, „deci nimic omenesc nu mi-e străin”.

Maya Angelou a trăit ceea ce scria. A înțeles că a împărtăși adevărul ei cu alții o apropie de adevărurile mai cuprinzătoare ale tuturor oamenilor: dorul, abandonul, siguranța, nădejdea, uimirea, prejudecățile, misterul și, în cele din urmă, descoperirea de sine, înțelegerea a ceea ce ești de fapt și eliberarea pe care o aduce iubirea. Și toate aceste adevăruri atemporale se dezvăluie treptat în primul ei text autobiografic.

Sunt foarte bucuroasă (și, cu siguranță, și ea este) că o întreagă nouă generație de cititori va ajunge să cunoască povestea de viață a Mayei Angelou și va avea astfel mai multă putere să și-o desăvârșească pe a sa.

Indiferent că o citești pentru prima oară (așa cum mi s-a întâmplat mie cu mulți ani în urmă) sau că vizitezi din nou o veche prietenă (așa cum mă simt acum, când revin la aceste pagini), vei observa că, încă de la începuturile sale scriitoricești, Maya a lansat tema care domină această carte, care a devenit cântecul ei de sirenă, mantra care va răsună în toate prelegerile, toate poeziile, toate creațiile – și în toată viața ei.

greșeli de exprimare, cât ca mărci ale unui idiolect specific, vorbirea unei categorii sociale needucate timp de secole, care și-a dezvoltat și păstrat intenționat propriul cod lingvistic.

Spunea cu mândrie, cu îndrăzneală și adesea:

„Semănăm mai mult decât ne deosebim.”

Adevărul acesta e motivul pentru care toți putem avea empatie, pentru care putem fi cu toții mișcați când auzim cântând pasărea din colivie.

Oprah Winfrey

Ce vă uitați așa la mine?

Eu n-am venit să stau...

Nu atât uitasem, cât nu mă puteam hotărî să-mi aduc aminte. Erau alte lucruri mai importante.

Ce vă uitați așa la mine?

Eu n-am venit să stau...

Nu conta că-mi aminteam sau nu restul versurilor. Adevărul afirmației din ele era ca o batistă făcută ghemotoc în pumnii mei, udă de transpirație, și cu cât ceilalți îl acceptau mai repede, cu atât puteam desface mai curând pumnii, ca aerul să-mi răcorească palmele.

Ce vă uitați așa la mine...?

În secțiunea rezervată lor, copiii din Biserica Episcopală Metodistă de Culoare se foiau și se hlizeau de bine-cunoscuta mea uitucenie.

Rochia mea de tafta liliachie foșnea la fiecare respirație, iar acum, când trăgeam tare aer în piept ca să dau afară rușinea, suna ca hârtia creponată de pe spatele unui dric.

Când mă uitasem la Mami cum îi pune volănașe pe tiv și-i face mici pliseuri simpatice împrejurul taliei, știusem că, dac-o pun pe mine, am s-arăt ca o stea de cinema. (Era mătase și asta compensa culoarea oribilă.) Aveam să arăt ca una dintre acele adorabile fetițe albe care erau visul tuturor despre ce e mai bun pe lume. Atârnată moale peste Singerul negru, rochia părea fermecată

și, văzându-mă în ea, lumea avea să dea fuga la mine și să-mi spună: „Marguerite [uneori era «dragă Marguerite»], iartă-ne, te rugăm, n-am știut cine ești de fapt”, iar eu aveam să răspund mărinimoasă: „Da, n-aveați de unde să știți. Bineînțeles că vă iert.”

Numai gândindu-mă la ea umblasem zile întregi cu fața stropită cu praf de zâne. Dar soarele dimineții timpurii de Paște dăduse la iveală doar o variantă fără podoabe, simplă și urâtă, a unei rochii cândva mov aruncate de o femeie albă. Plus că era lungă ca de babă, dar nu-mi acoperea picioarele ca niște bețe, care-mi fuseseră unse cu vaselină și pudrate cu lut roșu de Arkansas. Culoarea diluată de vechime îmi făcea pielea să pară murdară ca mâlul și toată lumea din biserică se uita la picioarele mele slăbănoage.

Cât de uimiți aveau să fie în ziua când aveam să mă trezesc din coșmarul negru și când, în locul grămezii de cărlionți deși pe care Mami nu mă lăsa să-i îndrept, aveam să-mi vadă părul adevărat, lung și blond! Ochii mei albastru-deschis aveau să-i hipnotizeze, după tot ce spusese despre cum „taică-tu o fi fost vreun gălbejit” (eu credeam că înseamnă „bolnav”), fiindcă ochii mi-eră mici și pieziși. Atunci aveau să înțeleagă de ce nu adoptasem niciodată accentul din Sud și nu vorbeam ca ei și de ce nu mâncam cozi și rături de porc decât silită. Fiindcă de fapt eram albă și doar o zână rea și mamă vitregă, invidioasă, bineînțeles, pe frumusețea mea, mă preschimbasese într-o negresă lungană, cu o claie de păr negru, cu tălpi prea mari și cu o strungăreață în care încăpea un creion HB.

3 După Primul Război Mondial, o seamă dintre chinezii imigrați în America în a doua jumătate a secolului al XIX-lea ca lucrători pe plantații (inclusiv în valea fluviului Mississippi) își deschiseseră mici prăvălii în zonele agricole, deservind mai ales clientela de culoare și albă săracă. Pentru a intra în grațiile albilor și a nu fi intens discriminați, o parte preluaseră discursul rasist al țării de adopție. Atitudinea negrilor față de ei pare aici cel puțin circumspectă, dacă nu chiar ostilă.

— Ce vă uitați...

Soția pastorului s-a aplecat spre mine, cu fața ei lungă și măslinie plină de compasiune, și mi-a șoptit:

— Doar să vă spun că-i Sfântul Paște, asta-i tot ce vreau.

Am repetat după ea, înghesuind cuvintele unele în altele: „Doarsăvăspuncăisfântulpașteastaitotcevreau”, cu glas cât am putut de încet. Răsetele atârnav în aer ca niște nori care se deșirau așteptând să plouă peste mine. Am ridicat două degete la piept, ceea ce însemna că am nevoie să merg la toaletă, și am luat-o în vârful picioarelor spre fundul bisericii. Tulbure, undeva deasupra capului, am auzit femeile: „Domnul să binecuvânteze copila!” și „Slavă lui Dumnezeu!”. Țineam capul sus și ochii deschiși, dar nu vedeam nimic. Pe la jumătatea culoarului dintre bănci, în biserică a izbucnit clasicul imn „Ai fost acolo când L-au răstignit pe Domnul?”⁴, iar eu m-am împiedicat de un picior întins de pe rândul copiilor. M-am împieticit și am dat să spun ceva sau poate să țip, dar în aceeași clipă un kaki-verde⁵ – sau poate să fi fost o lămâie – m-a apucat între picioare și a strâns. Am gustat acreala pe limbă și am simțit-o în fundul gurii. Până să ajung la ușă, usturimea mi s-a scurs fierbinte pe picior și în șosetele bune de duminică. Am încercat să mă țin, s-o strâng și eu, să n-o las să năvălească, dar, când am ajuns în pridvor, mi-am dat seama că trebuie să-i dau drumul, altfel probabil mi s-ar ridica înapoi în cap, bietul meu cap ar crăpa ca un pepene scăpat pe jos și toți creierii, saliva, limba și ochii mi s-ar împrăștia în toate părțile. Așa că am fugit în jos pe scări și i-am dat drumul. Am fugit, făcând pipi pe mine și

4 *Were you there when they crucified my Lord?*, cântec religios al negrilor americani, datând probabil din secolul al XIX-lea.

5 Fructul unei varietăți de arbore de kaki, *Diospyros virginiana*, care crește sălbatic în estul Statelor Unite. E de mărimea unui măr mai mic și extrem de astringent când e încă verde.

plângând, nu spre toaleta din fundul curții, ci spre casă. Aveam să iau bătaie, fără îndoială, iar copiii mai răutăcioși aveau să capete un nou motiv să mă necăjească. Chiar și-așa, am râs, în parte de plăcerea ușurării; dar bucuria mai mare era nu doar că scăpasem din biserica stupidă, ci că n-aveam să mor cu capul făcut țandări.

Dacă pentru o fată din Sud copilăria e dureroasă, conștiința că nu e de-a locului e rugina de pe tăișul care-i amenință beregata. O jigire necesară.

1

Sosiserăm în orașelul prăfuit pe când eu aveam trei ani, iar Bailey, patru, cu etichete la încheietură care specificau – „în atenția celor responsabili” – că suntem Marguerite și Bailey Johnson Jr din Long Beach, California, aflați în drum spre Stamps, Arkansas, unde urma să fim preluați de doamna Annie Henderson.

Părinții noștri hotărâseră să pună capăt mariajului lor catastrofal și tata ne expediase la mama lui. Fuseserăm dați în grija unui însoțitor de vagon – care a coborât din tren a doua zi, în Arizona –, iar biletele ne fuseseră prinse cu un ac de siguranță de buzunarul interior al hainei fratelui meu.

Nu-mi amintesc prea multe din călătorie, dar, după ce intraserăm în porțiunea segregată a drumului, în Sud, lucrurile probabil se mai îndreptaseră. Pasagerilor de culoare, care aveau mereu la ei cutii de mâncare pline, li se făcuse milă de „bieții copilași fără mamă” și ne îndopaseră cu pui prăjit rece și salată de cartofi.

Ani mai târziu am descoperit că Statele Unite fuseră străbătute de mii de ori de copii negri speriați care se duceau singuri la părinții lor recent îmbogățiți în marile orașe din Nord sau se întorceau la bunicile din orașelele Sudului, dacă Nordul urban nu-și ținuse promisiunile economice.

Stamps a reacționat față de noi așa cum reacționaseră locuitorii lui la orice noutate și înainte de venirea noastră. O vreme ne-a privit fără curiozitate, dar precaut, iar după ce s-a văzut că suntem inofensivi (și copii), s-a strâns în jurul nostru, așa cum o mamă adevărată îmbrățișează copilul unui străin: cu căldură, dar fără a prea multă familiaritate.

Locuiam cu bunica și cu unchiul în spatele Magazinelui (întotdeauna pronunțat cu m mare) pe care bunica îl ținea de vreo douăzeci și cinci de ani.

Pe la începutul secolului, Mami (în scurtă vreme eu și Bailey am încetat să-i mai spunem „bunica”) vânduse mâncare pentru prânz tăietorilor de lemne de la joagărul din estul orașelului și muncitorilor de la egrena de bumbac din vest. Plăcintele crocante cu carne și limonada răcoroasă, plus capacitatea ei miraculoasă de a se afla în același timp în două locuri, asiguraseră succesul afacerii. După taraba mobilă, își instalase o tonetă între cele două puncte de interes pecuniar și timp de câțiva ani satisfăcuse nevoile muncitorilor. Apoi ridicase Magazinul chiar în inima cartierului de negri. Cu anii, el devenise centrul laic al activității din oraș. Sâmbăta⁶, bărbierii își așezau clienții în umbra de pe prispă, iar muzicanții pribegi, în perindările lor neîncetate prin Sud, se rezemau tot aici pe bănci și-și cântau cântecele triste aduse din valea fluviului

⁶ Săptămâna de lucru de cinci zile era aproape generalizată în SUA în anii 1930.

Brazos, acompaniindu-se la drâmbă sau la chitara făcută din cutie de trabucuri⁷.

Numele oficial al Magazinului era „Magazinul General Wm. Johnson”. Clienții găseau alimente de bază, un sortiment variat de ață de cusut, furaj pentru porci, porumb pentru pui, petrol lampant, becuri pentru cei mai înstăriți, șireturi de pantofi, pomadă de păr, baloane și semințe de flori. Orice nu era la vedere nu trebuia decât comandat.

Până când ne-am deprins îndeajuns cu el ca să fim ai Magazinului și el, al nostru, eu și Bailey am fost încuiați într-o casă a surprizelor din care supraveghetorul plecase acasă pentru totdeauna.

În fiecare an mă uitam cum câmpul de peste drum de Magazin prinde o culoare verde-omidă, apoi se albește treptat ca de chiciură. Știam exact cât mai durează până când camioanele masive vor trage în zori la noi în față și-i vor încărca pe culegătorii de bumbac ca să-i ducă pe ce mai rămăsese din plantațiile sclaviei.

În perioada culesului, bunica se scula la patru dimineața (n-a folosit niciodată deșteptător), se punea gemând în genunchi și recita cu voce plină de somn:

— Tatăl nostru, Îți mulțumesc că mi-ai îngăduit să mai văd o dată lumina zilei. Că n-ai lăsat patul în care m-am întins aseară să-mi fie năsalie și pătura cu care m-am învelit să-mi fie giulgiu. Călăuzește-mi și astăzi pașii pe drumul cel drept și ajută-mi să pun stavilă limbii mele! Binecuvântează casa aceasta și pe toți din ea! Mulțumescu-Ți, Doamne, în numele Fiului Tău, Isus Cristos, amin!

⁷ Instrument muzical improvizat, folosit adesea de muzicienii negri săraci din Sudul american în perioada Marii Crize.

Înainte să se ridice de tot, ne chema pe nume și împărțea deja ordine, apoi își vâră tâlpile mari în papuci făcuți în casă și o lua pe podeaua goală de lemn spălată cu leșie, să aprindă lampa cu petrol.

Lumina din Magazin dădea lumii noastre un aer blând de basm, de-mi venea să vorbesc în șoaptă și să umblu în vârful picioarelor. Mirosurile de ceapă, portocale și gaz se amestecaseră toată noaptea și n-aveau să fie deranjate până când nu era îndepărtată scândura de pe ușă și aerul dimineții timpurii nu se înghesuia înăuntru odată cu trupurile celor care străbătuseră mile întregi pe jos până la locul de adunare.

— Dă încoa' doo conserve de sardine, soră!

— Azi o să lucrez așa de iute, de-ai să zici că-s titirez pe lângă mata.

— Vreau și io o bucată de brânză și nește crackerși!

— Dă și mie vreo două tarte d-alea cu alune!

Asta spunea un culegător care-și cumpăra prânzul și vâră punga de hârtie maro îngrășimată la pieptul salopetei. Tartele aveau să-i slujească drept gustare înainte ca soarele amiezii să cheme lucrătorii la odihnă.

În diminețile acelea abia înfiripate, Magazinul era plin de râsete, glume, laudăroșenii și fudulie. Unul avea să culeagă două sute de livre⁸ de bumbac, altul, trei sute. Până și copiii promiteau să aducă acasă cin'zeci sau șaptes'cinci de cenți.

În zori, erou era cel care culesese cel mai mult cu o zi în urmă. Dacă el profețea că în ziua aceea bumbacul din lan avea să fie puțin și să se lipească de capsulă ca dat cu clei, toți ascultătorii scoteau un gemăt adânc de aprobare. Sunetul sacilor goi târâiți pe podea și murmurul

⁸ O livră are aproximativ jumătate de kilogram.

celor care abia se trezeau erau întretăiate de țărâitul casei de marcat la fiecare cumpărătură de câte cinci cenți.

Dacă sunetele și mirosurile dimineții înclinau spre fantastic, după-amiaza târzie avea toate trăsăturile vieții obișnuite din Arkansas. În lumina tot mai pierită, oamenii erau acum cei care se târau, în locul sacilor. Aduși înapoi la Magazin, culegătorii coborau din spatele camioanelor și se prăbușeau, dezamăgiți definitiv, la pământ. Oricât culeseseră nu era destul. Câștigul nu le ajungea să-și plătească nici măcar datoria față de bunica, darămite nota uriașă care-i aștepta la magazinul de articole specializate ținut de albi în centrul orașului. Sunetelor noii dimineți le luaseră locul bombăneli despre magazine care trag pe sfoară, despre cântare strâmbe, șerpi, capsule prea sărăcăcioase și șiruri de plante pline de praf.

Ani mai târziu aveam să reacționez cu o furie atât de exagerată la stereotipul culegătorilor care cântă veseli, încât chiar și printre negrii mei avea să mi se spună că paranoia mea e jenantă. Dar eu văzusem degetele pline de tăieturi de la micile capsule răutăcioase și spinările, umerii, brațele și picioarele care refuzau orice efort în plus.

Unii lucrători își lăsau sacii la Magazin ca să-ia a doua zi dimineață, dar câțiva trebuiau să-i ducă acasă și să-i repare. Mă cutremuram să mi-i imaginez cusând materialul aspru la lumina unei lămpi cu petrol, cu degete înțepenite de munca de peste zi. Peste prea puține ore trebuiau s-o ia înapoi pe jos până la Magazinul surorii Henderson, să-și cumpere de-ale gurii și iarăși să urce în camioane. Apoi aveau de înfruntat o nouă zi în care încercau să câștige cât pentru un an, cu conștiința împovăraătoare a faptului că vor încheia sezonul la fel cum îl începuseră – fără banii sau creditul necesar pentru a întreține o familie timp de trei luni.

În perioada recoltării bumbacului, după-amezile târzii dezvăluiau asprimea necruțătoare a vieții negrilor în Sud, îndulcită în faptul dimineții de binefăcătoarea somnolență și uitucenie a firii și de lumina blajină a lămpii cu petrol.

2

Când Bailey avea șase ani, iar eu, un an mai puțin, turuiam amândoi tabla înmulțirii cu viteza cu care mai târziu aveam să văd, la San Francisco, copii chinezi umblând cu abacul. Godinul nostru pântecos, fumuriu, înflorea roș-rozaliu pe timpul iernii și devenea o amenințare severă dacă făceam prostia să ne îngăduim prea multe greșeli.

Unchiul Willie ședea ca o uriașă literă Z (era infirm din copilărie) și ne asculta depunând mărturie pentru capacitățile Școlii de Meserii a Comitatului Lafayette⁹. Avea partea stângă a feței căzută, ca și cum i-ar fi fost prins un troliu de mandibulă, iar mâna lui stângă era doar o țără mai mare decât a lui Bailey, dar, la a doua greșală sau la a treia ezitare, dreapta masivă, crescută peste măsură, îl înhăța pe vinovat de guler la ceafă și-l azvârlea instantaneu spre godinul roșu-palid care pulsa ca o durere de dinți scormonită de viermele diavolului. Nu ne-am ars niciodată, deși a fost cât pe ce la un moment dat, când eu am fost atât de îngrozită, încât am încercat să sar pe godin, ca să-l opresc să mai fie vreodată o amenințare. Ca majoritatea copiilor, credeam că,

⁹ La vremea aceea, școlile de meserii pentru negri cuprindeau clasele I-XII.

dacă înfrunt de bunăvoie cea mai mare primejdie și-o *inving*, voi avea pentru totdeauna putere asupra ei. Dar efortul sacrificial mi-a fost zădărnicit. Unchiul Willie m-a ținut strâns de rochie și am ajuns doar suficient de aproape ca să simt mirosul curat și uscat al fierului încins. Eu și Bailey am învățat tabla înmulțirii fără să-i înțelegem principiul fundamental, pur și simplu pentru că eram în stare și nu aveam de ales.

Copiilor li se pare atât de nedreaptă tragedia schiopătatului, încât se simt prost în prezența ei. Ieșiți ei înșiși cel mai recent din creuzetul naturii, își dau seama că au fost la un pas de a deveni încă una dintre farsele ei. De ușurare c-au scăpat la mustață, își revarsă emoțiile arătându-se critici și nerăbdători cu nefericitul infirm. Mami povestea de nesfârșite ori și fără a arăta vreo emoție cum unchiul Willie fusese scăpat la trei ani din brațe de femeia care avea grijă de el. Nu părea să le poarte vreo pică dădăcei sau Dumnezeuului ei drept care îngăduise accidentul. De fiecare dată simțea nevoia să explice celor care știau deja povestea pe de rost că unchiul „nu s-a născut așa”.

În comunitatea noastră, unde bărbați negri puternici, cu brațe și picioare întregi, abia dacă erau în stare să-și târască viața de la o zi la alta, unchiul Willie, cu cămășile lui apretate, pantofii lucioși și rafturile pline cu mâncare, era țăpul ispășitor și ținta glumelor celor prost angajați și prost plătiți. Soarta nu doar că-l schilodise, dar îi pusese în cale o barieră dublă: era, pe deasupra, mândru și sensibil. Așa că nu putea pretinde că nu e infirm și nici nu se putea păcăli singur că ceilalți nu sunt dezgustați de defectul lui. În toți anii în care am încercat să nu mă uit la el, o singură dată l-am văzut prefăcându-se față de sine și față de alții că nu e schiop.

Întorcându-mă într-o zi acasă de la școală, am văzut oprită la noi în față o mașină închisă la culoare.

M-am repezit înăuntru și am dat peste doi oameni ciudați, un bărbat și o femeie (mai târziu unchiul Willie mi-a spus că erau profesori din Little Rock), care beau Dr Pepper în răcoarea din Magazin. Am simțit în jur ceva nefiresc, ca un deșteptător care ar începe să sune fără să fi fost pornit. Mi-am dat seama că n-au cum să fie străinii. Nu foarte des, dar nici prea rar, din șoseaua principală se abăteau pe la noi călători să cumpere tutun sau răcoritoare din singurul magazin pentru negri din Stamps. Aruncând o privire spre unchiul Willie, am înțeles ce mă trăgea de poalele minții. Unchiul stătea la teighea drept, nu aplecat înainte sau rezemat de polița care fusese montată pentru el. Drept. Ochii lui păreau să mă fixeze cu un amestec de rugă și amenințare.

I-am salutat cuviincioasă pe străini și mi-am rotit privirea după bastonul lui. Nu se vedea nicăieri.

— E... ăăă... a spus el. Asta... e... ăăă... nepoată-mea. E... ăăă... tocmai a venit de la școală. Apoi către cei doi: Știți... ăăă... cum sunt copiii... în zzzziua de azi... La școală se j-joacă toată ziua și abia așteaptă să v-vină acasă să se j-j-joace iar.

Cei doi au zâmbit, foarte prietenoși.

Unchiul a adăugat:

— Du-te afară și t-t-te joacă, soră!

Doamna a răs cu voce blajină de Arkansas și a spus:

— Știți cum se zice, domnule Johnson, o dată-n viață ești copil. Aveți copii ai dumneavoastră?

Unchiul Willie s-a uitat la mine cu o nerăbdare pe care nu i-o mai văzusem pe față nici măcar când îi lua jumătate de oră să-și lege șireturile la ghetete înalte.

— P-p-parcă ți-am zis să... te duci afară să te joci.

Înainte să ies, l-am văzut rezemându-se de rafturile cu tutun de mestecat Garret Snuff, Prince Albert și Spark Plug.

— Nu, doamnă... n-am c-copii și nici nevastă, a încercat el să rădă. Trebuie s-să am g-grijă de o m-mamă bătrână și d-de cei doi copii ai f-fratelui meu.

Nu m-a deranjat că se folosea de noi ca să se dea mare. De fapt, dac-ar fi vrut, m-aș fi prefăcut fata lui. Nu doar că nu simțeam niciun fel de loialitate față de propriul meu tată, dar îmi dădeam seama că, dac-aș fi fost copilul unchiului Willie, aș fi fost tratată mult mai bine.

Cei doi au plecat după câteva minute și din spatele casei m-am uitat după mașina roșie cum sperie găinile, stârnește praful și dispare pe drumul către Magnolia.

Unchiul Willie venea greoi pe culoarul lung și umbrit dintre rafturi și tejghea, punând mână peste mână, ca un om care iese anevoie dintr-un vis. Am stat tăcută și l-am urmărit împleticindu-se dintr-o parte, lovindu-se de alta, până a ajuns la butelia cu petrol lampant. A băgat mâna în spatele firidei întunecate, a apucat bastonul în pumnul sănătos și și-a lăsat greutatea în bățul de lemn. Credea că reușise.

N-am să știu niciodată de ce fusese important pentru el ca cei doi străini (mai târziu a spus că nu-i văzuse niciodată înainte) să ducă înapoi la Little Rock imaginea unui domn Johnson teafăr. Probabil se săturase să fie infirm, așa cum deținuții se satură de gratiile închisorii și cei vinovați, de învinuiri. Ghetele înalte și bastonul, mușchii necontrolați și limba încleiată, ca și privirile pe care le îndura, ori dispreț, ori milă, îl sleiseră pur și simplu și, preț de o după-amiază, o parte a unei după-amiezi, nu mai voise să aibă parte de ele.

L-am înțeles și în clipa aceea m-am simțit mai apropiată de el decât oricând înainte sau după.

În anii aceștia la Stamps, l-am cunoscut și m-am îndrăgostit de William Shakespeare. A fost prima mea iubire cu pielea albă. Deși îmi plăceau și-i respectam pe Kipling, Poe, Butler, Thackeray și Henley, mi-am rezervat dragostea tânără și fidelă pentru Paul Laurence Dunbar, Langston Hughes, James Weldon Johnson și „Litanie la Atlanta” de W.E.B. Du Bois¹⁰. Dar Shakespeare era cel care spusese: „Când sorții-s în dizgrație și lumii”¹¹. Era o stare cu care mă simțeam mai deprinsă decât cu oricare alta. Cât despre albeața lui, mă împăcam singură spunându-mi că, la urma urmei, e mort de atâta vreme, încât ea nu mai are cum să conteze pentru nimeni.

Eu și Bailey am hotărât să învățăm pe de rost o scenă din *Neguțătorul din Veneția*, dar ne-am dat seama că Mami o să ne întrebe cine e autorul, noi o să trebuiască să-i spunem că Shakespeare e alb și pentru ea n-o să conteze că e mort sau nu. Așa că am ales în schimb „Creația”¹² de James Weldon Johnson.

¹⁰ Langston Hughes (1901-1967) și James Weldon Johnson (1871-1938), poezi și activiști americani de culoare, reprezentanți de seamă ai așa-numitei „Renașteri din Harlem”, curent de afirmare culturală și socială a afro-americanilor din anii 1920-1930. W.E.B. Du Bois (1868-1963), sociolog, istoric și activist american pentru drepturile negrilor. A *Litany at Atlanta* deplânge violențele rasiste izbucnite la Atlanta, Georgia, în septembrie 1906, un adevărat pogrom împotriva negrilor. Toate cele trei personalități au susținut acordarea de drepturi cetățenești depline populației de culoare a SUA.

¹¹ *When in disgrace with fortune and men's eyes*, primul vers din „Sonetul XXXIX”; citat după traducerea Violetei Popa din W. Shakespeare, *Opere complete*, vol. 1, Tracus Arte, 2016, p. 159.

¹² *The Creation*, poem subintitulat „Predica unui negru”. Este o relatare poetică a Genezei și conține mai multe forme lingvistice specifice dialectului negrilor americani.